

بهداشت

دین مبین [اسلام](#) اهمیت زیادی به بهداشت جسم و روان قائل می باشد.

فهرست مندرجات

- ۱- واژه شناسی
- ۲- تعریف
- ۳- قلمرو و بحث
- ۴- دیدگاه قرآن
- ۵- ارزش دینی
- ۶- شرط تکالیف
- ۷- طهارت روحی
- ۸- فهرست منابع
- ۹- پانویس
- ۱۰- منبع

واژه شناسی

این واژه، مصدر مرکب مرخم و از دو کلمه فارسی «به» و «داشت» ساخته شده است.
^[۱] لغت نامه «بهداشت»، ج ۳، ص ۴۴۳۸.
بهداشت به نگاهداشتن تندرستی و حفظ صحت، معنا شده است.
^[۲] فرهنگ فارسی، ج ۱، ص ۶۱۱، «بهداشت».
به وسایل و ابزارهای نگاهداری سلامت نیز بهداشت گفته می شود.
^[۳] لغت نامه، ج ۳، ص ۴۴۳۸.

تعریف

در اصطلاح علمی به مجموعه قابلیت های فیزیکی، احساسی، روانی و اجتماعی که انسان را با محیط زندگی خود هماهنگ می سازد بهداشت
^[۱] التبیان فی دائرة المعارف قرآن کریم، صفحه ۳۵۱.
گفته می شود که با مفهوم سلامت پیوند نزدیک معنایی دارد،

قلمرو بحث

بهداشت در دامنه ای بسیار گسترده، همه قلمروهای زندگی [انسان](#) را پوشش داده، به دو شاخه اصلی «زیست محیطی» و «انسانی» تقسیم می شود که در بخش نخست، بهداشت هوا و جز، آب ها، گیاهان، جانوران و به طور کلی [بهداشت محیط طبیعی](#) زندگی بشر را شامل می شود و در بخش دوم، بهداشت محیط انسانی زندگی بشر در دو بخش فردی و اجتماعی و از سوی دیگر جسمی و روانی از قبیل نظافت بدن، پوشاک و مسکن، [تغذیه](#)، [خانواده](#)، محیط شهری، صنعت و فن آوری و بهداشت صوتی و تصویری و... را دربرمی گیرد.
^[۱] قضایا البینه من منظور اسلامی، ۱۲- ۱۹.

دیدگاه قرآن

به این اصطلاح در **قرآن** تصریح نشده است؛ اما از واژگانی چون «طیب»، «طهور» و مشتق آن دو و نیز «**شفاء**» و در نقطه مقابل، «**رجس**»، «**نجس**»، «**خبث**» و دیگر کلید واژه های مقاله پلیدی در کنار کلید واژه های مربوط به مقالات «**آرامش**» و «اضطراب» که به مبحث بهداشت روانی مربوط می شوند و نیز عموم **آیات** طبیعت در ارتباط با بهداشت محیط زیست، می توان دیدگاه قرآن را در این باره جست و جو کرد. طیب به معنای هر چیز خوشایند و پاک از آلودگی،

[۶] مفردات الفاظ القرآن «طیب»، ج ۱، ص ۵۲۷.

خبث به معنای هر چیز مادی و غیر مادی که پست و ناپسند شمرده شود،

[۷] مفردات الفاظ القرآن، «خبث»، ج ۱، ص ۲۷۲.

رجس و نجس به معنای هر چیز آلوده و کثیف به لحاظ طبیعی، عقلی یا دینی،

[۸] مفردات الفاظ القرآن، ج ۱، ص ۳۴۲.

[۹] مفردات الفاظ القرآن، ج ۱، ص ۷۹۱.

[۱۰] این منظور، لسان العرب، ج ۵، ص ۱۴۷.

[۱۱] این منظور، لسان العرب، ج ۱۴، ص ۵۳ - ۵۴.

طهور مصدر دیگر طهارت که گاه در نقش صفت مشبیه می آید، به معنای پاکیزگی جسمی و روحی

[۱۲] مفردات الفاظ القرآن، ج ۱، ص ۵۲۶.

و شفاء به معنای رفع **بیماری** و باز یافتن سلامت است.

ارزش دینی

در نگاهی کلی به **آیات قرآن**، بهداشت و پاکیزگی ارزشی دینی شمرده شده و نقطه مقابل آن خبیث و ناپسند نامیده شده است: «هَلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ...»

[۱۳] **مائده/سور ۵، آیه ۱۰۰.**

[۱۴] **اعراف/سور ۷، آیه ۱۵۷.**

، از این رو **خداوند** پاکیزگان را دوست دارد: «وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ»

[۱۵] **توبه/سور ۹، آیه ۱۰۸.**

و در مواردی به آن سفارش کرده است: «و طَهَّرْ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ...»

[۱۶] **حج/سور ۲۲، آیه ۲۶.**

شرط تکالیف

خداوند از انجام هر کار زیانباری **نهی** کرده است: «... و لَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ...»

[۱۷] **بقره/سور ۲، آیه ۱۹۵.**

[۱۸] **المبسوط فی فقه الامامیه، ج ۶، ص ۲۸۵.**

[۱۹] **التبیین فی دائرة المعارف قرآن کریم، ج ۲، ص ۱۵۱.**

تکالیف الهی و مسئولیتهای افراد، مشروط به عدم زیان جسمی و روحی گشته: «لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لِاتِّصَارٍ وَلِدَةً يُولَدُهَا وَلَا مَوْلُودًا لَهُ يُولَدُ»

[۲۰] **بقره/سور ۲، آیه ۲۳۳.**

[۲۱] **مجمع البیان، ج ۲، ص ۵۸۷.**

[۲۲] **المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۲۴۱.**

که با عنوان

[۲۳] **التبیین فی دائرة المعارف قرآن کریم، صفحه ۳۵۲.**

قاعده «لا ضرر و لا ضرار» در فقه مورد بحث قرار می گیرد.

[۲۴] **القواعد الفقهیه، ج ۱، ص ۲۱۱.**

طهارت روحی

مفهوم محسوس طهارت، در قرآن عمومیت یافته، شامل معنویات و **معقولات** شده و تعبیری چون **قیس** و سبحان به این بخش ارتباط دارند. **شریعت اسلام** هر دو بخش **طهارت** را مد نظر قرار داده و در شرع قانونمند ساخته و به احکامی در ارتباط با اجتناب از نجاست و ناپاکی ها و بیان راه های پاک ماندن **غسل** و **وضو** اشاره کرده و در رأس همه طهارت ها مفهوم **توحید** و طهارت های اخلاقی قرار دارد.

[۲۵] **المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۲۱۰ - ۲۰۹.**

قرار گرفتن طهارت در کنار **توبه**: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ»

[۲۶] **بقره/سور ۲، آیه ۲۲۲.**

وحدت سیاقی ایجاد کرده است؛ زیرا توبه به معنای رجوع به سوی خداوند و طهارت به معنای جدا شدن از ناپاکی و بازیابی پاک است و روشن است که این دو معنا در خصوص اوامر و نواهی الهی کاملاً مطابق است، بنابراین تعبیر مطلق آیه نشان می دهد که خداوند تمام انواع پاکیزگی را دوست دارد، پس استغفار و پاک اعتقادات و شست و شوی جسمی و بدنی و **اعمال صالح** و علوم حق همگی در بهداشت زندگی **انسان** نقش ایفا می کنند.

[۲۷] **المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۲۱۱ - ۲۱۲.**

نکته قابل توجه آن که تفکیک کامل بهداشت جسمی و روحی از یکدیگر بر اثر نگاه یکپارچه قرآن به انسان و غلبه رویکرد هدایتی بر آن چندان آسان نیست، با این حال امکان بازشناسی دو جنبه مذکور در آیت مربوط منتفی نیست.

فهرست منابع

- (١) قرآن كريم.
- (٢) فرهنگ فارسى.
- (٣) لغت نامه.
- (٤) قضايا البيئية من منظور اسلامى.
- (٥) مفردات الفاظ القرآن.
- (٦) ابن منظور، لسان العرب.
- (٧) المبسوط فى فقه الاماميه.
- (٨) التبيين فى دائرة المعارف قرآن كريم.
- (٩) مجمع البيان.
- (١٠) الميزان فى تفسير القرآن.
- (١١) القواعد الفقيهيه.
- (١٢) Britannica: Health.

پاڻويس

١. [↑](#) لغت نامه، «بهداشت»، ج ٣، ص ٤٤٣٨.
٢. [↑](#) فرهنگ فارسى، ج ١، ص ٦١١، «بهداشت».
٣. [↑](#) لغت نامه، ج ٣، ص ٤٤٣٨.
٤. [↑](#) التبيين فى دائرة المعارف قرآن كريم، صفحہ ٣٥١.
٥. [↑](#) قضايا البيئية من منظور اسلامى، ١٢ - ١٩.
٦. [↑](#) مفردات الفاظ القرآن، «طيب»، ج ١، ص ٥٢٧.
٧. [↑](#) مفردات الفاظ القرآن، «خبث»، ج ١، ص ٢٧٢.
٨. [↑](#) مفردات الفاظ القرآن، ج ١، ص ٣٤٢.
٩. [↑](#) مفردات الفاظ القرآن، ج ١، ص ٧٩١.
١٠. [↑](#) ابن منظور، لسان العرب، ج ٥، ص ١٤٧.
١١. [↑](#) ابن منظور، لسان العرب، ج ١٤، ص ٥٣ - ٥٤.
١٢. [↑](#) مفردات الفاظ القرآن، ج ١، ص ٥٢٤.
١٣. [↑](#) مائده/سورہ ٥، آيہ ١٠٠.
١٤. [↑](#) اعراف/سورہ ٧، آيہ ١٥٧.
١٥. [↑](#) توبه/سورہ ٩، آيہ ١٠٨.
١٦. [↑](#) حج/سورہ ٢٢، آيہ ٢٤.
١٧. [↑](#) بقرہ/سورہ ٢، آيہ ١٩٥.
١٨. [↑](#) المبسوط فى فقه الاماميه، ج ٦، ص ٢٨٥.
١٩. [↑](#) التبيين فى دائرة المعارف قرآن كريم، ج ٢، ص ١٥١.
٢٠. [↑](#) بقرہ/سورہ ٢، آيہ ٢٣٣.
٢١. [↑](#) مجمع البيان، ج ٢، ص ٥٨٧.
٢٢. [↑](#) الميزان فى تفسير القرآن، ج ٢، ص ٢٤١.
٢٣. [↑](#) التبيين فى دائرة المعارف قرآن كريم، صفحہ ٣٥٢.
٢٤. [↑](#) القواعد الفقيهيه، ج ١، ص ٢١١.
٢٥. [↑](#) الميزان فى تفسير القرآن، ج ٢، ص ٢٠٩ - ٢١٠.
٢٦. [↑](#) بقرہ/سورہ ٢، آيہ ٢٢٢.
٢٧. [↑](#) الميزان فى تفسير القرآن، ج ٢، ص ٢١١ - ٢١٢.

منبع

[دانستننامه موضوعى قرآن كريم](#)

رده‌هاى ابن صفحه : [اخلاق اسلامى](#) | [بهداشت اسلامى](#)